

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเรื่อง “การจัดการป่าไม้โดยพระสงฆ์ : กรณีศึกษา ป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์” จะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

4.1 ความเป็นมาของวัดถ้ำน้ำทิพย์และป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

4.2 การจัดการป่าไม้โดยพระสงฆ์ของป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

4.3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในการจัดการป่าไม้โดยพระสงฆ์ของป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

4.1 ความเป็นมาของวัดถ้ำน้ำทิพย์และป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของวัดถ้ำน้ำทิพย์

1) ประวัติผู้ก่อตั้งวัดถ้ำน้ำทิพย์

ผู้ก่อตั้งวัดถ้ำน้ำทิพย์ คือ พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร เกิดเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2497 แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อุปสมบทเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2527 สถานที่อุปสมบท วัดหินหมากเป้ง ตำบลพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบท คือพระครูญาณปริชา ปัจจุบันมีอายุพรรษา 18 พรรษา (พ.ศ.2527 ถึง พ.ศ.2545) การศึกษาสูงสุด นักธรรมเอก

2) แรงบันดาลใจในการก่อตั้งวัดถ้ำน้ำทิพย์

เมื่อปี พ.ศ. 2529 พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ได้เดินทางธุดงค์จากวัดหินหมากเป้ง ตำบลพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ไปยังพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ดงมูลในบริเวณพื้นที่ที่เรียกกันว่า *ป่าภูค่าแคน* โดยได้ ตัดสินใจจำพรรษาในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า บริเวณดังกล่าวนี้มีภูมิทัศน์ และทัศนียภาพที่สวยงามของธรรมชาติ ถึงแม้ว่าพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ในขณะนั้นได้ถูกทำลายจากการบุกรุก โดยมีต้นไม้ถูกตัด และโค่นล้ม

จำนวนมาก บางแห่งมองเห็นเป็นภูเขาหัวโล้น แต่ก็ยังคงหลงเหลือให้เห็นได้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ นอกจากนี้ บริเวณดังกล่าวยังมีลำน้ำไหลผ่านทำให้มีความชุ่มชื้นและร่มรื่น

พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ได้พำนักปฏิบัติธรรมที่ป่าภูค่าแค้น มีชาวบ้านในท้องถิ่นโดยรอบเลื่อมใสศรัทธา และได้เข้ามาทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี ทำให้พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร และชาวบ้านมีความผูกพันและเอื้อเฟื้อต่อกัน จึงมีแนวคิดร่วมกันที่จะก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ เพื่อใช้เป็นสถานที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณร แม่ชี เป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน เป็นศาสนสถานในการทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน และเป็นที่ยังทางใจของประชาชน

3) ลำดับการก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์

นายเพ็ง แก่นท้าว ราษฎรบ้านลุงเก่า อายุ 55 ปี สัญชาติไทย ศาสนาพุทธ อาชีพทำนา อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 8 ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ยื่นคำขอใช้ที่ดินก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ ต่อนายอำเภอท่าคันโท เพื่อลงความเห็นเสนอไปถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาการขอใช้ที่ดินในการก่อสร้างวัด โดยที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบและแจ้งให้ ผู้ยื่นคำร้องไปยื่นเรื่องราชการขอใช้ที่ดินตามระเบียบของกรมศาสนาต่อไป (คณะกรรมการพิจารณาการสร้างวัด ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าคณะอำเภอท่าคันโท เจ้าคณะตำบลท่าคันโท ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ ศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์ นายอำเภอท่าคันโท กำนันตำบลลุงเก่า ที่ดินอำเภอท่าคันโท และศึกษาธิการอำเภอท่าคันโท) ลำดับขั้นตอนการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นดังนี้

วันที่ 10 กรกฎาคม 2526 คณะกรรมการพิจารณาการสร้างวัดได้ประชุมกัน ณ ศาลาการเปรียญวัดใหม่ชัยวงศ์จันทร์ ตำบลลุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อพิจารณาคำขอสร้างวัดของนายเพ็ง แก่นท้าว ซึ่งที่ประชุม มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการตามระเบียบของกรมศาสนา

วันที่ 13 กรกฎาคม 2536 นายเพ็ง แก่นท้าว ได้รับมอบหมายจากพระนิรันดร คุณธโร ให้เป็นผู้ยื่นขอใช้ที่ดินเพื่อก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ ต่อนายอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ (เอกสารประกอบการพิจารณา จำนวน 5 รายการ ได้แก่ รายละเอียดโครงการแผนที่ระวางของกรมแผนที่ทหาร มาตราส่วน 1 : 50,000 แสดงบริเวณพื้นที่ขออนุญาต และ

พื้นที่ข้างเคียง ที่ติดต่อกับพื้นที่ที่ขอ แผนที่สังเขปของที่ดินป่าสงวนแห่งชาติซึ่งแสดงขอบเขตที่ดินที่ขอใช้สร้างวัด แผนที่แสดงสิ่งก่อสร้างของที่พักสงฆ์ในปัจจุบัน และแผนที่แสดงสิ่งก่อสร้างของวัดที่จะสร้างขึ้นไป ภาพถ่ายอาคารเสนาสนะที่พักสงฆ์ ซึ่งได้ทำการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว

วันที่ 20 กันยายน 2536 ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ มีหนังสือถึงนายอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบพื้นที่ ผลปรากฏว่าพื้นที่ในการขออนุญาตสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล จึงส่งเรื่องทั้งหมดให้อธิบดีกรมการศาสนาทราบ และพิจารณาดำเนินการตามระเบียบ และให้เป็นไปตามคำแนะนำของกรมการศาสนา เรื่อง การขอใช้ที่ดินของทางราชการเพื่อสร้างวัด พุทธศักราช 2525 ข้อ 2

วันที่ 2 พฤศจิกายน 2536 นายอำเภอท่าคันโท รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ ทราบว่านายจำเริญ เสกธีระ อธิบดีกรมศาสนา ได้ยื่นคำขออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติดงมูล

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2536 ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ มีหนังสือถึงป่าไม้เขตขอนแก่น เพื่อประสานขอให้ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ และสภาพป่าบริเวณที่ขออนุญาตสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าของจังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากพื้นที่ในการขอสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ จำนวน 15 ไร่ มีแนวเขตพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ และเขตอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2536 คณะเจ้าหน้าที่ซึ่งประกอบด้วยศึกษานิเทศก์อำเภอท่าคันโท เจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น และเจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลเพื่อลงความเห็นในการอนุญาต

วันที่ 26 พฤศจิกายน 2536 ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ มีหนังสือไปถึงผู้อำนวยการป้องกันกรกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัดกาฬสินธุ์ (ผอ.ปค.จว.ก.ส.) เพื่อลงความเห็นการขอใช้ที่ดินในการก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ เนื่องจากพื้นที่ในการก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ อยู่ในพื้นที่ป่าซึ่งเป็นเขตห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออยู่อาศัย ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2522 และประกาศกองทัพภาคที่ 2 ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2520

วันที่ 8 สิงหาคม 2537 ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ แจ้งให้อธิบดีกรมป่าไม้ทราบถึงมติคณะรัฐมนตรีที่อนุมัติให้กรมการศาสนาเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดงมูล เนื้อที่ 15 ไร่ ในการก่อสร้างวัดถ้ำน้ำทิพย์ และมีกำหนดระยะเวลาในการใช้พื้นที่ป่า

เป็นเวลา 30 ปี โดยชำระค่าธรรมเนียม จำนวน 750 บาท ทั้งนี้ ให้ถือปฏิบัติตามเงื่อนไขในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 จำนวน 11 ข้อ ดังมีสาระสำคัญดังนี้

1. ต้องไม่ทำการ หรือยินยอมให้ตัวแทนคนงาน หรือลูกจ้างกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ให้เป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าไม้หรือของป่า นอกเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตหากปรากฏว่ามีการกระทำได้กล่าว ให้เรียกปรับผู้รับอนุญาตในอัตราไร่ละ 2,000 บาท ถ้าทำให้นต้นไม้เสียหายให้เรียกปรับในอัตราต้นละไม่เกิน 500 บาท

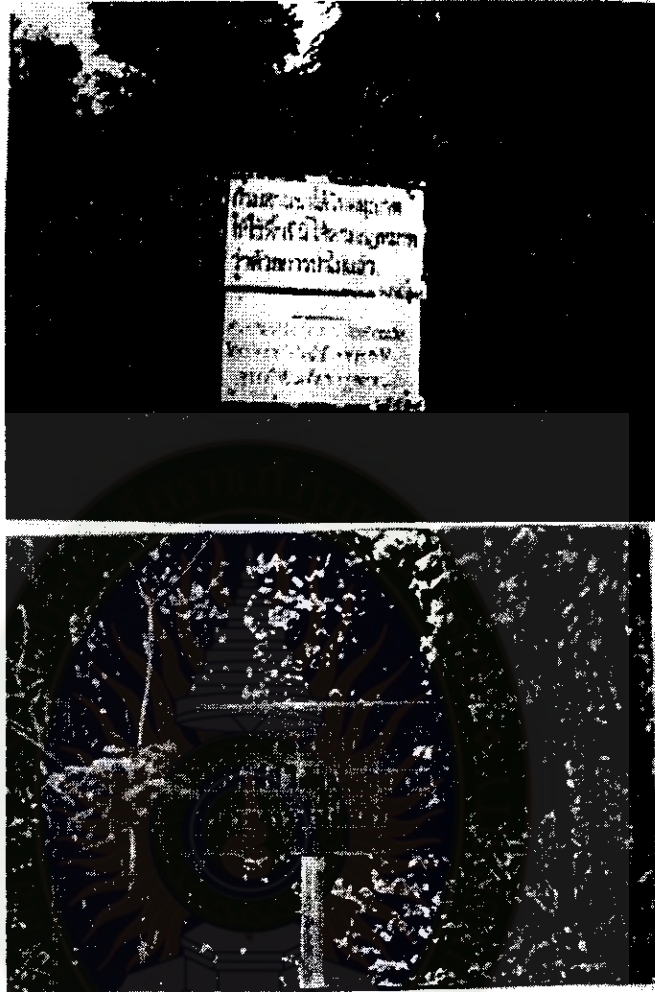
2. ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ หรือกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ ตลอดจนกฎกระทรวง ข้อกำหนด ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับหรือเงื่อนไขซึ่งออกตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งที่ใช้อยู่ในขณะนี้ และที่จะประกาศใช้บังคับต่อไป

3. ต้องจัดทำป้ายถาวรที่มีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 60 เซนติเมตร และยาวไม่น้อยกว่า 120 เซนติเมตร ติดไว้ใกล้เส้นทาง ณ จุดที่ผ่านเข้าพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้เห็นได้ชัดเจน โดยระบุข้อความไว้ที่ป้ายว่า "กรมการศาสนา ได้รับอนุญาตให้ใช้พื้นที่แห่งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้แล้ว" หากผู้รับอนุญาตไม่จัดทำป้ายให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 180 วัน นับจากวันที่ได้รับอนุญาตให้เรียกปรับผู้รับอนุญาตเป็น จำนวนเงิน 2,000 บาท และอีกวันละ 100 บาท จนกว่าจะทำเสร็จ

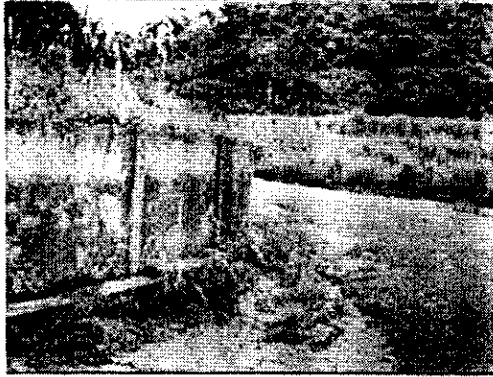
4. ต้องจัดทำหลักเขตหรือเครื่องหมาย หรือปลูกต้นไม้ชนิดเดียวกันเป็นการแสดงแนวเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตไว้ทุกด้านให้เห็นได้อย่างชัดเจน หากผู้รับอนุญาตไม่จัดทำให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 180 วัน นับจากวันที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เรียกปรับผู้รับอนุญาตเป็นจำนวนเงิน 2,000 บาท และอีกวันละ 100 บาท จนกว่าจะทำเสร็จ

ภาพที่ 1 ป้ายชื่อวัดถ้ำน้ำทิพย์ตั้งอยู่บริเวณปากทางเข้าวัดถ้ำน้ำทิพย์

ภาพที่ 2 ป้ายประกาศให้ประชาชนได้ทราบว่าวัดนี้ได้รับอนุญาตโดยถูกต้องจาก กรมป่าไม้และทางวัดติดป้ายประกาศให้ประชาชนโดยทั่วไปได้ทราบถึง อาณาเขตของพื้นที่วัดไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ได้หากไม่ได้รับอนุญาต จากทางวัดก่อน ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัดริมถนน ร.พ.ช. ป้ายแผ่น เหล็กเสาคอนกรีตสูงจากพื้น 2.5 เมตร (ป้ายนี้แสดงถึงเงื่อนไขของ กรมป่าไม้ที่ให้ทางวัดหรือผู้ได้รับอนุญาต ใช้พื้นที่ป่าไม้ได้อย่าง ถูกต้องตามกฎหมาย)

ภาพที่ 3 กำแพงคอนกรีตกันดินของวัดสูงประมาณ 1.50 เมตร ป้องกันการพังทลายของดิน ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศใต้ ติดต่อกับ ถนน ร.พ.ช. และด้านหน้าของกำแพงดินเป็นหลักเขตที่ 15 แสดงถึงอาณาเขตของวัดถ้ำน้ำทิพย์

5. ต้องใช้พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตเพื่อกิจการที่ขออนุญาตเท่านั้น จะนำไปใช้ในกิจการอื่นมิได้
6. ต้องยินยอมให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไขการอนุญาตในพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตได้ตลอดเวลาในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกและผู้รับอนุญาตจะต้องเป็นผู้นำตรวจ หากผู้รับอนุญาตไม่สามารถนำพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบด้วยตนเองได้ ต้องมอบอำนาจเป็นหนังสือให้ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้ดำเนินการแทนโดยผู้รับอนุญาตหรือผู้รับมอบอำนาจจะต้องอำนวยความสะดวกตามควรแก่กรณี และให้ปฏิบัติตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจได้สั่งเป็นหนังสือให้ปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้
7. ต้องคอยสอดส่องตรวจตราระมัดระวังมิให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าในบริเวณติดต่อใกล้เคียงหรือตามแนวทางเข้าออกพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต ถ้ามีการกระทำอันเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติหรือกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ ผู้รับอนุญาตต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบทันที หากพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่ามีความเสียหายเกิดขึ้น โดยที่ผู้รับอนุญาตควรจะทราบ แต่ละเลยมิได้แจ้งให้ทราบ ผู้รับอนุญาตจะต้องรับผิดชอบด้วย

8. สิ่งก่อสร้างหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัดต้องดำเนินการเอง ในกรณีที่จำเป็น อาจมอบหมายให้ผู้อื่นผู้ใดเป็นผู้ดำเนินการแทนได้ แต่ถ้าเกิดความเสียหายใดๆ ขึ้น ผู้รับอนุญาตต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้น

9. ในกรณีที่กรมป่าไม้มีความประสงค์จะใช้พื้นที่แห่งนี้ เพื่อกิจการของกรมป่าไม้ประการใด กรมป่าไม้สงวนสิทธิ์ที่จะนำพื้นที่ดังกล่าวไปใช้เพื่อประโยชน์ของกรมป่าไม้

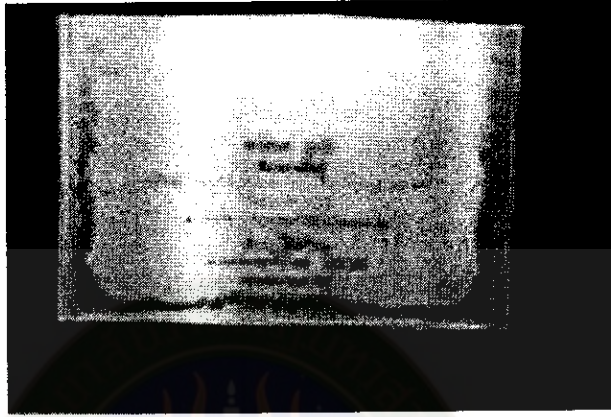
10. หากผู้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้จนเกิดความเสียหายขึ้นหรือเมื่อได้มีการเรียกปรับผู้รับอนุญาตตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้รับอนุญาตยังไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขอีก อธิบดีกรมป่าไม้อาจสั่งพักใช้หนังสืออนุญาตมีกำหนดไม่เกินหกสิบวัน นับจากวันที่ออกคำสั่งหรืออธิบดีกรมป่าไม้โดยอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะสั่งเพิกถอนหนังสืออนุญาตเสียก็ได้โดยผู้รับอนุญาตจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในกรณีใดๆ มิได้

11. ให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติตามมาตรการการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ วันที่ 12 กรกฎาคม 2531 โดยเคร่งครัด

4) ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งวัดถ้ำน้ำทิพย์

ในระยะแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2529 พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ฟานัก ในพื้นที่ป่าภูคำแคน ได้ตัดต้นไม้และแผ้วถางพื้นที่ป่าบางส่วน ใช้สำหรับก่อสร้างเสนาสนะเป็นที่พำนักในการบำเพ็ญภาวนา รักษาศีล ทำให้ชาวบ้านซึ่งอาศัยในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ บ้านกุงเก่า ตำบลกุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ และบ้านนามูล บ้านคูนสาต อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ไม่เข้าใจ และมองว่าพระนิรันดร คุณธโร ต้องการครอบครองพื้นที่ป่าเป็นส่วนตน จึงได้รวมตัวกันต่อต้านและขับไล่ พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ออกจากพื้นที่ป่าภูคำแคน นอกจากนั้น ยังมีชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งที่มีอาชีพในการแปรรูปไม้และหาของป่าภายในพื้นที่ป่า รวมตัวกันประท้วงและตั้งตัวเป็นปรปักษ์กับพระอาจารย์นิรันดร คุณธโร เนื่องจากกลัวเสียประโยชน์ และกลัวไม่ได้เข้าไปเก็บหาของป่าได้ดั้งเดิม แต่ด้วยความเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ในด้านศีล สมาธิ ปัญญา และองค์ความรู้ด้านสำนัก เทคนิค วิธีการเป็นผู้นำของชุมชน ความมุ่งมั่น และตั้งใจจริงในการพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรม ให้กลับคืนสภาพความสมบูรณ์เป็นป่าสีเขียว เป็นแหล่งทรัพยากรตามธรรมชาติอื่นๆ ให้กับชาวบ้าน และสัตว์ต่างๆ ได้พึ่งพาอาศัย ทำให้ชาวบ้านเข้าใจในเจตนารมณ์อันแท้จริง ความขัดแย้งจึงลดต่ำลง และนำไปสู่ความอบอุ่น ด้วยความเมตตา

เอื้อเฟื้อที่ยั่งยืนและสงบสุข และเมื่อ ปี พ.ศ. 2544 กรมป่าไม้มอบประกาศนียบัตรเพื่อยกย่อง และ ชมเชยพระนิรันดร คุณธโร ในฐานะเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ สาขาอาชีพปลูกสวนป่า

ภาพที่ 4 ได้รับมอบประกาศนียบัตรเพื่อยกย่อง และชมเชยว่าเป็นบุคคลผู้ทำ
คุณประโยชน์สาขาอาชีพปลูกสวนป่าจากกรมป่าไม้ เมื่อปี พ.ศ. 2544

4.1.2 ลักษณะทั่วไปของวัดถ้ำน้ำทิพย์

1) ที่ตั้ง อาณาเขต และเส้นทางเดินทางไปวัดถ้ำน้ำทิพย์

วัดถ้ำน้ำทิพย์ สถานที่ซึ่งเป็นที่มาของป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่บ้านทุ่งเก่า หมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเหนือและด้านใต้ แต่ละด้านมีความยาวประมาณ 200 เมตร ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกแต่ละด้านความยาว ประมาณ 120 เมตร ด้านทุกด้านโดยรอบเขตวัดถ้ำน้ำทิพย์ติดต่อกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ปาดงมูล สำหรับพื้นที่ทั้งหมดของป่าสงวนแห่งชาติปาดงมูล มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

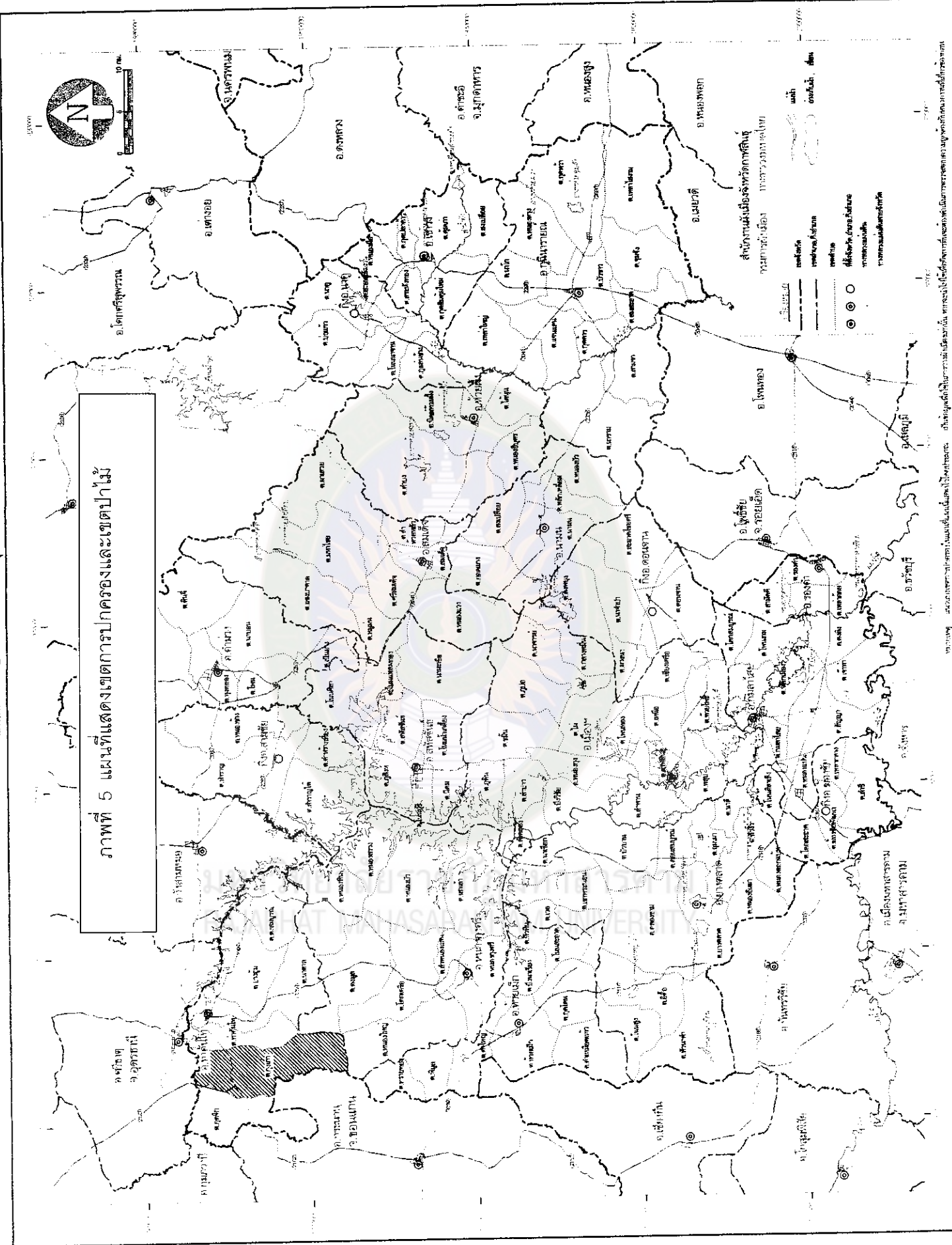
ทิศเหนือ อาณาเขตติดต่อดำบลท่าคันโท และตำบลทุ่งเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ทิศตะวันออก อาณาเขตติดต่อดำบลหนองหิน และตำบลหนองบัว อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ อาณาเขตติดต่อดำบลโคกเครือ อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ และตำบลพิมูล อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก อาณาเขตติดต่อดำบลกระนวน จังหวัดขอนแก่น รายละเอียด อาณาเขต และเส้นทางเดินทางไปวัดถ้ำน้ำทิพย์ แสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงเขตการปกครองและเขตป่าไม้

กรมแผนที่ทหารบก กระทรวงกลาโหม
 1:50,000
 ๒๕๖๒

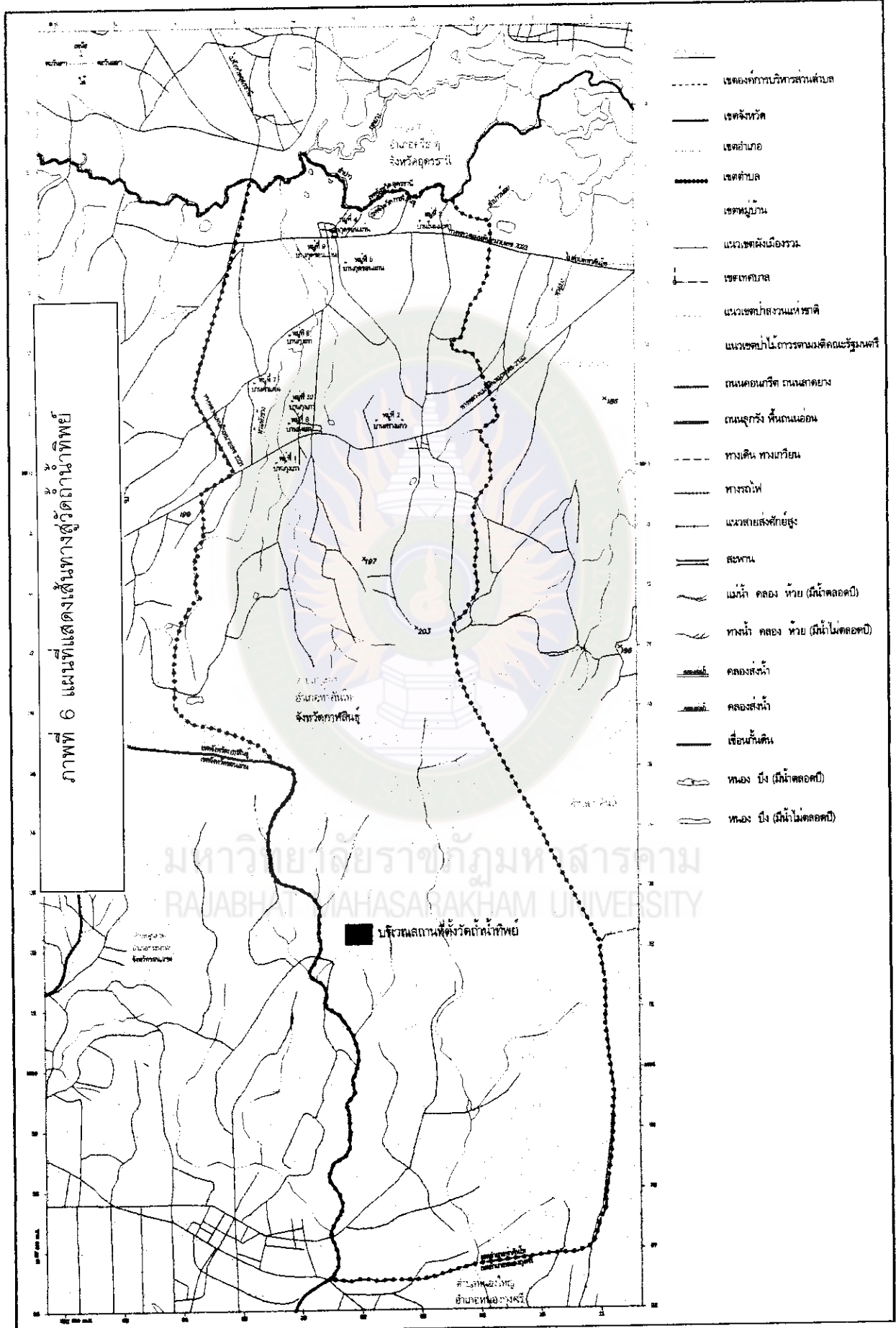
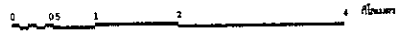
2) เส้นทางการเดินทางไปสู่วัดถ้ำน้ำทิพย์ มี 4 เส้นทางดังแสดงในภาพประกอบที่ 5 โดยมีรายละเอียดการเดินทางแต่ละเส้นทาง เป็นดังนี้

2.1) จุดเริ่มต้นจากทางแยกถนนสายกระนวน — ท่าคันโท ไปทางทิศตะวันออกผ่านบ้านครองชัย บ้านตอประดู่ บ้านนามูล แล้วใช้เส้นทางเลียบภูผงมั่ว มุ่งตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ รวมระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร ถึงวัดถ้ำน้ำทิพย์

2.2) จุดเริ่มต้นที่ทางหลวงแผ่นดินสายขอนแก่น — อุดรธานี (ถนนมิตรภาพ) จากแยกอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น หน้าโรงพยาบาลน้ำพองไปตามเส้นทางน้ำพอง — กระนวน ระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร ถึงตัวอำเภอกระนวนเลี้ยวซ้ายที่สามแยกเส้นทางกระนวน — ท่าคันโท ไปทางทิศตะวันตกระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร ถึงทางแยกโรงเรียนบ้านคำครั่ง เลี้ยวขวาที่สามแยกเส้นทางบ้านคำครั่ง — บ้านดุนสาด — บ้านนามูล ข้ามสะพานข้ามลำห้วยสายบาตร ซึ่งเป็นลำห้วยแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดขอนแก่นกับจังหวัดกาฬสินธุ์ เดินทางต่อไปตามถนนลูกรัง สายหนองปลาไหล — นาค่าน้อย เลียบภูผงมั่วไปเรื่อย ๆ รวมระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร ถึงวัดถ้ำน้ำทิพย์

2.3) จุดเริ่มต้นที่ถนนมิตรภาพเช่นเดียวกับเส้นทางที่ 2 แต่ไปเริ่มต้นที่บริเวณสามแยกธนาคารกรุงไทยสาขากุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เดินทางผ่านเข้าไปตัวอำเภอกุมภวาปี ถึงสามแยกตัดกับเส้นทางท่าคันโท — กระนวน เลี้ยวขวาไปทางทิศตะวันออก เดินทางต่อไปถึงทางแยกโรงเรียนบ้านคำครั่ง เลี้ยวซ้ายไปทางทิศเหนือ ไปบ้านดุนสาด บ้านนามูล ข้ามสะพานข้ามลำห้วยสายบาตร ตามเส้นทางสายหนองปลาไหล — นาค่าน้อย เลียบภูผงมั่ว รวมระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร ถึงวัดถ้ำน้ำทิพย์

2.4) เดินทางใช้เส้นทางจากจังหวัดกาฬสินธุ์ ไปตามทางหลวงแผ่นดินสายขอนแก่น — ยางตลาด - กาฬสินธุ์ เลี้ยวแยกอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มุ่งหน้าไปทางจังหวัดขอนแก่น ถึงสามแยกทางไปอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เดินทางต่อไปยังอำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อไปยังอำเภอกระนวน จังหวัดกาฬสินธุ์ ถึงทางแยกเลี้ยวขวาไปทางทิศตะวันตกตามเส้นทางกระนวน — ท่าคันโท ถึงสามแยกโรงเรียนบ้านคำครั่งเลี้ยวขวาไปทางทิศเหนือไปบ้านดุนสาด บ้านนามูล สะพานข้ามลำห้วยสายบาตร ตามเส้นทางสายหนองปลาไหล — นาค่าน้อย เลียบภูผงมั่ว รวมระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร ถึงวัดถ้ำน้ำทิพย์

3) สภาพพื้นที่ของวัดถ้ำน้ำทิพย์

พื้นที่วัดถ้ำน้ำทิพย์ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงมูล ซึ่งเป็นเขตป่าอนุรักษ์ มีเนื้อที่ของเขตป่าสงวน ทั้งหมดประมาณ 2,300 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ในการก่อสร้างวัด จำนวน 15 ไร่ ซึ่งในพื้นที่ 15 ไร่นี้ได้สร้างเสนาสนะต่างๆ ซึ่งเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์ แม่ชี หรือนักบวช สำหรับอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญบุญกุศลของประชาชน นอกจากนี้ ยังประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ 1 หลัง กุฏิ 5 หลัง โรงครัว 1 หลัง ศาลา พักผ่อน 1 หลัง ที่พักอุบาสกอุบาสิกา 1 หลัง ดั่งเก็บน้ำฝน 3 ถัง ห้องอาบน้ำ 1 หลัง ห้องสุขา 2 หลัง เรือนเพาะชำกล้าไม้ ลานวัด และถนนเชื่อมต่อบริเวณเสนาสนะภายใน บริเวณพื้นที่รอบๆ วัดถ้ำน้ำทิพย์ มีพันธุ์ไม้หลายชนิดขึ้นปะปนกันตามบริเวณเชิงเขา และ ไหล่เขา ส่วนใหญ่เป็น ป่าไม้ผลัดใบ ได้แก่ ไม้มะค่า ไม้ตะเคียน ไม้ยาง ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะม่วงป่า ไม้กระบก ไม้หว้า ไม้แดง เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 7

4.1.3 สภาพทั่วไปของป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์

1) สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ ป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ อยู่ในพื้นที่ที่เรียกว่า ภูเขาคว่ำ มีลักษณะเป็นภูเขายอดเรียบ (Flat topped Mountain) ชนิดของหินที่ปรากฏบนภูเขาส่วนใหญ่เป็นหินทราย (Sand Stone) โดยจะวางทอดตัวยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 200 เมตรขึ้นไป ความลาดชันอยู่ทางตอนบนของภูเขาด้วยความลาดเอียงน้อย ส่วนบริเวณที่เป็นผาชันจะมีความลาดเอียงมากกว่า มีถ้ำอยู่ประมาณ 10 แห่ง ทั้งขนาดใหญ่และเล็ก ถ้ำที่อยู่ใกล้ป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ได้แก่ ถ้ำนิธิโร มีลักษณะเป็นโพรงหินใต้น้ำตก ลึกเข้าไปประมาณ 15 เมตร ปากถ้ำกว้างประมาณ 30 เมตร บริเวณปากถ้ำสูงประมาณ 1.50 เมตร ด้านในถ้ำสูงประมาณ 3 เมตร ส่วนใหญ่เป็นถ้ำหินทราย มีลำน้ำอยู่ 2 สาย ได้แก่ ลำห้วยสายบาตร ลำห้วยห้วยยาง ลำน้ำที่อยู่ใกล้กับป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ คือ ลำห้วยห้วยยาง

ลักษณะภูมิอากาศ มักจะปกคลุมด้วยสภาพอากาศ ที่เป็นแบบลมมรสุมเมืองร้อน (Tropical Monsoon Climate) อันเป็นลมมรสุมที่พัดประจำตามฤดูกาล 2 ทิศทาง โดยพัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือในฤดูหนาว เรียกว่า ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะทำให้บริเวณนี้ปกคลุมไปด้วยสภาพอากาศที่หนาวเย็นและแห้งแล้ง ส่วนลมอีกทิศทางหนึ่งคือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะเป็นลมที่นำเอาฝนมาตก ทำให้อากาศบริเวณนี้มีความชุ่มชื้นและมีฝนตกโดยทั่วไป ในฤดูหนาวระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง ในฤดูร้อนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคมอากาศร้อนและแห้งแล้งมาก ในฤดูฝนระหว่าง เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายนฝนตกชุก (รายงานผลการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2530 : 3-4)

ชุมชนที่อยู่ใกล้วัดถ้ำน้ำทิพย์ ได้แก่ บ้านนามูล บ้านดุนสาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น และบ้านกุงเก่า ตำบลกุงเก่า อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนประชากร 1,760 คน จำนวน ครัวเรือน 374 ครัวเรือน ส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร ได้แก่ ปลูกมันสำปะหลัง และข้าว (รายงานผลการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2530 : 4)

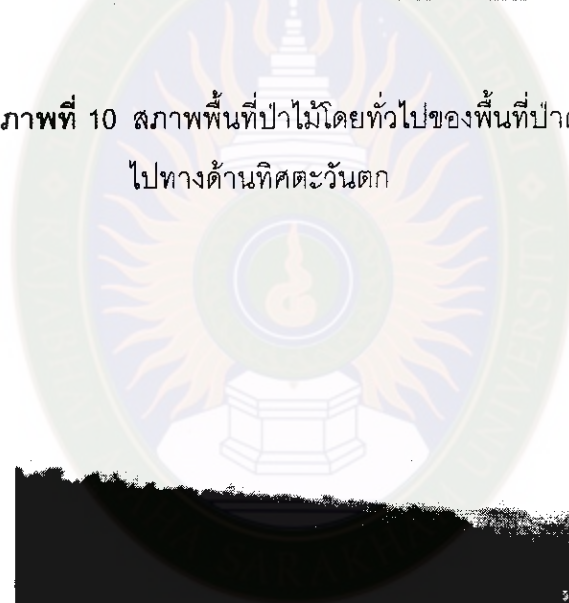
ภาพที่ 8 สภาพทั่วไปของป่าดงมูล ในภาพมองจากสูงสุดของภูค้ำแคน
ไปทางทิศตะวันตก ซึ่งภูเขามีสภาพทอดยาวจากทิศตะวันตก
(ลักษณะของภูเขานี้เป็นแนวมา จึงมีชื่อเรียกว่า "ภูแผงม้า")

ภาพที่ 9 สภาพโดยทั่วไปของป่าไม้ในพื้นที่ป่าดงมูลในปัจจุบัน

ภาพที่ 10 สภาพพื้นที่ป่าไม้โดยทั่วไปของพื้นที่ป่าดงมูลจากภูค่าแค้น
ไปทางด้านทิศตะวันตก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 11 สภาพป่าไม้โดยทั่วไปในพื้นที่ป่าดงมูล ภาพที่เห็น
จากยอดเขาภูค่าแค้นไปทางทิศตะวันตก

ภาพที่ 12 ภาพอ่างเก็บน้ำซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางน้ำไหล จากจากบนยอดภูเขา ก่อนจะถึงคันดินกั้นน้ำ (Check Dam)

2) สภาพป่าในอดีต

พื้นที่ป่าภูค่าแค้นในอดีต มีสภาพเสื่อมโทรม โลงเตียน บางแห่งเป็นภูเขาหัวโล้น เนื่องจากการลักลอบทำไม้โดยผิดกฎหมายเพื่อการค้า การลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่าน การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพื่อทำไร่เลื่อนลอย การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ราบเชิงเขา เพื่อทำการเกษตรกรรม การเผาป่าธรรมชาติโดยขาดความสำนึกและรับผิดชอบ การแสวงหาที่ดินป่าไม้เพื่อการเก็งกำไรหรือประกอบธุรกิจอื่นๆ จะเหลือพอให้เห็นเป็นป่าสีเขียวบ้าง ก็เฉพาะในเขตพื้นที่ด้านหน้าของวัดถ้ำน้ำทิพย์ ซึ่งเป็นทุ่งไร่และทุ่งนา

พันธุ์ไม้ที่ถูกตัด และโค่นล้มให้เหลือแต่ซาก ส่วนใหญ่เป็นพวกไม้ยืนต้นขนาดกลางและขนาดใหญ่ ได้แก่ ไม้สักไม้ มะค่าโมง ไม้ตะแบก ไม้ตะเคียน ไม้ยางและไม้ประดู่ เป็นต้น และไม้เหล่านี้จะมีอายุประมาณ 50-100 ปี สมุนไพรรักษาโรค และทราบชื่อ ได้แก่ สมอ หัวกว่าว ตีนเป็ด เป็นต้น

ภาพที่ 13 ตอไม้ตายแล้ว จากการถูกไฟป่าเผาไหม้ รอบข้างปกคลุม
ด้วยวัชพืชอย่างหนาแน่น (วัชพืชส่วนใหญ่ที่พบ คือ ต้น
สาปเสื่อ)

ภาพที่ 14 สภาพต้นไม้ในบริเวณวัดที่ถูกไฟเผาไหม้ (ในภาพเป็นต้นประดู่)

3) สภาพป่าปัจจุบัน

พื้นที่ป่าภูค่าแค้น ปัจจุบันนี้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นป่าสีเขียว โดยเฉพาะบริเวณเชิงเขาและไหล่เขา ปกคลุมไปด้วยพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นปะปนกันหลากหลายชนิด ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่ปลูกทดแทนฟื้นฟูสภาพป่าธรรมชาติ ได้แก่ ต้นขนุนป่า ต้นมะม่วง ต้นกระถิน ต้นประดู่ ต้นมะกอก ต้นสะเดา ต้นสัก ต้นเขวา ต้นเค็ง ต้นมะค่าแต้ ต้นกลอย ต้นแคน หรือตะเคียนหิน ต้นยาง ต้นกระบก ต้นกระสา ต้นไทร ต้นหว้า ต้นชาด ต้นลำไยป่า ต้นจามจุรี และพันธุ์ไม้เลื้อย เป็นต้น

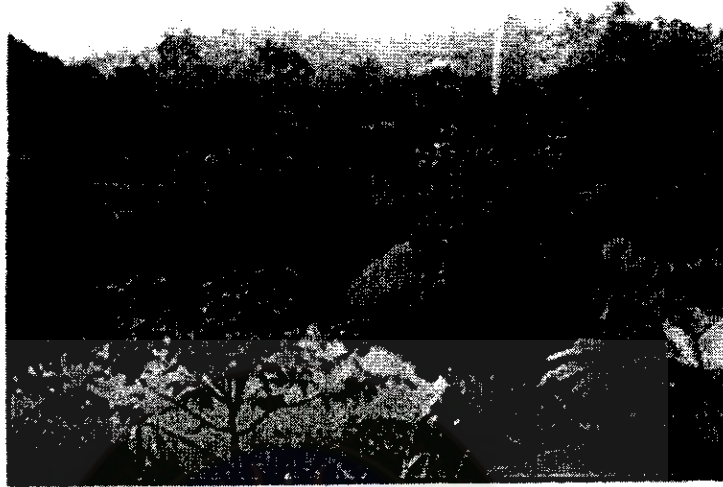
ภาพที่ 15 เส้นทางเดินขึ้นเขาเพื่อไปดูแปลงปลูกต้นพื้กทองและต้นไม้บนเขาและหลังเขา สภาพถนนมีความขรุขระเต็มไปด้วย ก้อนหินขนาดใหญ่และเล็ก มีความลาดชันตลอดแนวทาง

ภาพที่ 16 เส้นทางเดินขึ้นเขา ซึ่งรถยนต์วิ่งผ่านได้ (มองจากทิศเหนือของศาลา
การเปรียญวัด) บริเวณ 2 ข้างทางเต็มไปด้วยวัชพืชซึ่งขึ้นปกคลุม
ต้นไม้อย่างหนาแน่น

ภาพที่ 17 วัชพืชจำพวกสาปเสื่อ หญ้าคาเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นบริเวณ 2 ข้างทาง
ขึ้นภูค่าแคน

ภาพที่ 18 อ่างเก็บน้ำตั้งอยู่บริเวณด้านทิศใต้ของศาลาการเปรียญบริเวณ
ด้านข้างของอ่างเก็บน้ำจะปลูกต้นไม้หลายชนิด

ภาพที่ 19 ทางเดินภายในวัดจากศาลาการเปรียญมองไปทางทิศใต้สองข้างทาง
ปลูกต้นไม้ม่วงป่าและต้นไม้อื่นๆ เป็นทิวแถวอย่างเป็นระเบียบ

4.2 การจัดการป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์โดยพระอาจารย์นิรันดร คุณธโร

4.2.1 การจัดการระยะเริ่มแรก

พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ได้ริเริ่มดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยการอนุรักษ์พัฒนา และปลูกต้นไม้ ในบริเวณพื้นที่ป่าภูค่าแค้นก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยการไม่ตัดไม้หรือลูกไม้ที่ขึ้น อยู่เดิม นอกจากนั้น ได้ปลูกต้นไม้ทดแทนในพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม จำนวน 20 ไร่ บริเวณรอบๆ วัดถ้ำน้ำทิพย์

การปลูกต้นไม้ในระยะแรกพระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิธีการหรือหลักวิชาการป่าไม้ ทั้งนี้ ท่านได้ทดลองปลูกต้นไม้หลายชนิดตามสภาพ พื้นที่ต่างๆ เพื่อเป็นการศึกษาและเรียนรู้ ถึงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของต้นไม้ชนิดต่าง ๆ โดยสังเกตแต่ละบริเวณของพื้นที่ป่า ว่ามีพันธุ์ไม้ชนิดใด เป็นวิธีการหนึ่งที่มีประโยชน์สำหรับ พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ในการจะอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพให้กลับคืนสภาพความสมบูรณ์ได้ กล่าวคือ เป็นวิธีการที่ทำให้เข้าใจในสภาพภูมิประเทศ ความผันแปรของสภาพลมฟ้าอากาศ และระบบธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจสภาพพื้นที่ป่า มีความรู้ ความเข้าใจ ในธรรมชาติ อีกทั้ง ยังได้วิธีการจัดการป่าที่ถูกต้อง ซึ่งได้แก่ การไถพรวนดิน การให้น้ำ การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ ที่เหมาะสมในการปลูก การดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวผล

การเตรียมพื้นที่ปลูกต้นไม้ จะทำการไถพรวนพื้นที่สำหรับใช้ปลูกเฉพาะเท่าที่จำเป็น การแผ้วถางวัชพืช หากเป็นวัชพืชที่มีขนาดใหญ่ และขึ้นปกคลุมอยู่นานจะแผ้วถางวัชพืช เท่าที่จำเป็นต่อการใช้พื้นที่ จะไม่แผ้วถางวัชพืชจนเตียน เพื่อไม่ให้มีผลกระทบกระเทือนต่อ การพังทลายของดินและสภาพแวดล้อม

4.2.2 วิธีการจัดการป่าไม้

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ถึงปัจจุบัน พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ได้ฟื้นฟู และอนุรักษ์สภาพป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดงมูล อย่างต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่ป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดงมูล อีกประมาณ 450 ไร่ มีสภาพป่าธรรมชาติทั่วไปที่อุดมสมบูรณ์ รักษาสภาพป่าให้อยู่ในสภาพเดิม และไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ ซึ่งมีวิธีการจัดการอยู่หลายกิจกรรม ดังนี้

1) การปลูกต้นไม้

1.1) การเตรียมพื้นที่ปลูกต้นไม้

พื้นที่สำหรับปลูกต้นไม้ จะทำการไถพรวนพื้นที่สำหรับใช้ปลูกเฉพาะเท่าที่จำเป็น โดยพื้นที่ในการปลูกแต่ละครั้งใช้เนื้อที่ประมาณ 1-10 ไร่

พื้นที่ปลูกต้นไม้ จัดสัดส่วนพื้นที่การปลูกต้นไม้ออกเป็น 2 พื้นที่ คือ บริเวณไหล่เขาและเชิงเขารอบๆ วัดถ้ำน้ำทิพย์ โดยพื้นที่ไหล่เขาจะปลูกต้นไม้ทดแทนตามธรรมชาติ ได้แก่ ตะแบก กระบก ประดู่ และไม้สัก ส่วนพื้นที่เชิงเขาบริเวณใกล้ลำห้วยจะปลูกต้นไม้มะม่วงป่า ไม้ยาง ตะแบก ตะเคียนทอง หางนกยูง สัก และไม้ประดู่ ขนาดข้างลำห้วยทั้ง 2 ด้านเป็นแนวยาวไปตามลำห้วย พื้นที่ราบเชิงเขาใช้สำหรับปลูกไม้ผลกินได้ ได้แก่ ลำไย มะไฟ เงาะ มะละกอ ฝรั่ง และต้นมะม่วง

1.2) ชนิดพันธุ์ไม้ในการปลูก

ชนิดพันธุ์ไม้ที่ใช้ปลูก ส่วนใหญ่จะได้รับการเพาะชำกล้าไม้เอง ซึ่งจะเลือกเพาะชำ และปลูกพันธุ์ไม้เดิมในท้องถิ่น จำพวกไม้ยืนต้นที่เจริญเติบโตในสภาพธรรมชาติ โดยจะปลูกผสมผสานคละกันไปทั่วทั้งพื้นที่ปลูก ได้แก่ กระบก ยาง ตะแบก และพันธุ์ไม้จะได้จากการเพาะชำกล้าไม้ด้วยตนเอง

1.3) การกำจัดวัชพืชและการบำรุงรักษา

1.3.1) การแผ้วถางวัชพืช พื้นที่สำหรับปลูกจะแผ้วถางวัชพืชเท่าที่จำเป็นต่อการใช้พื้นที่ หากเป็นวัชพืชที่มีขนาดใหญ่ และขึ้นปกคลุมอยู่หนาแน่น จะไม่แผ้วถางวัชพืชจนเตียน และไม่ใช้ยาหรือสารเคมีในการฆ่าวัชพืช เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อสภาพพังทลายของดินและสภาพแวดล้อม

1.3.2) การดายหญ้าและถางวัชพืชต้นไม้ ต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.50 – 1.00 เมตร จะใช้วิธีการถางวัชพืชโดยรอบโคนต้น บริเวณปากหลุมรอบโคนต้นไม้จะทำเป็นวงกลม จะไม่สูมเผาวัชพืช และไม่ใช้ยาหรือสารเคมีในการกำจัดวัชพืช

1.3.3) การใส่ปุ๋ย จะไม่ใช้ปุ๋ยที่มีส่วนผสมของสารเคมี และปุ๋ยที่ใช้ในการบำรุงรักษาต้นไม้ จะทำขึ้นเองด้วยการนำใบไม้ กิ่งไม้ มาบด และหมักให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ใช้ในการบำรุงรักษาต้นไม้

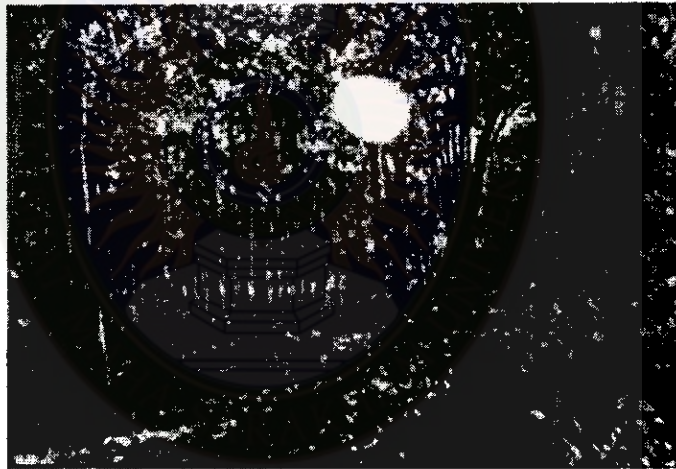
1.4) เทคนิคการปลูก

1.4.1) หลุมปลูกต้นไม้ จะขุดหลุมปลูกกว้าง ยาว ลึก ประมาณ 25 เซนติเมตร ก่อนปลูกจะรองก้นหลุมด้วยฟางข้าว หรือขุยมะพร้าว และใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยอินทรีย์รองก้นหลุม ส่วนในกรณีปลูกด้วยเหง้า จะไม่ขุดหลุม จะใช้ชะแลงปักตรงๆ ลงบนพื้นที่ดิน

1.4.2) จำนวนการปลูกต้นไม้ โดยเฉลี่ยทั่วพื้นที่ 1 ไร่ จะปลูกต้นไม้ประมาณ 100 ต้น เป็นการเพิ่มอัตราการรอดตายของต้นไม้ได้สูงขึ้น

1.4.3) หากต้นไม้ตาย จะปลูกซ่อมต้นไม้ที่ตายทันทีและครบถ้วน

1.4.4) วิธีการปลูกต้นไม้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKAM UNIVERSITY

ภาพที่ 20 แปลงปลูกต้นยาง ต้นประดู่ อยู่บริเวณ

ด้านหน้าศาลาการเปรียญวัดถ้ำน้ำทิพย์

ภาพที่ 21 ต้นพืชพืชประเภท หญ้าคา และสาปเสือ จำนวนมากขึ้น
ปกคลุมต้นยาง ต้นตะเคียนทอง ที่กำลังเจริญเติบโต (ปลูกใหม่)

ภาพที่ 22 บริเวณอ่างที่ใช้เก็บกักน้ำ อีกด้านหนึ่งของวัดตั้งอยู่
บริเวณด้านทิศตะวันตกของวัด ซึ่งโดยรอบบริเวณ
ด้านข้างทั้ง 2 จะปลูกต้นตะเคียนทอง

ภาพที่ 23 ตัดป้ายแสดงเขตวัดที่ลำต้นตะแบกเพื่อ
ให้ทราบถึงอาณาเขตของวัด

ภาพที่ 24 แปลงปลุกต้นสัก ตั้งอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำหน้าวัดถ้ำน้ำทิพย์

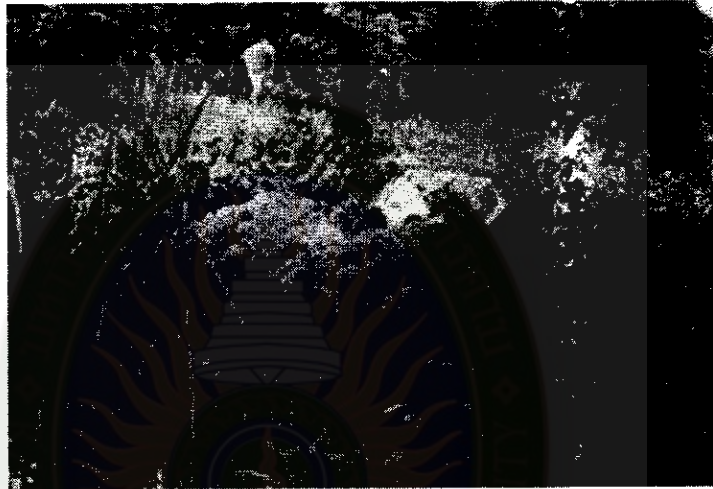
ภาพที่ 25 แปลงปลูกต้นตะเคียนทอง มีอายุประมาณ 7-8 ปี ซึ่งช่องว่างระหว่างต้นตะเคียนทอง จะปลูกต้นตะเคียนทองขนาดเล็กเสริมตลอดแนว

ภาพที่ 26 แปลงปลูกต้นตะแบก (เปลือย) ต้นนี้มีอายุประมาณ 7-8 ปีจะเหลืออยู่ไม่มากนักเนื่องจากในระยะการปลูกต้นไม้แต่ละชนิด ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มประสบปัญหา ในเรื่องวัชพืช ไฟป่า และแมลง

1.5) การใช้น้ำสำหรับปลูก

มีระบบกักเก็บน้ำ คือ การขุดลอกคลองดินรอบพื้นที่วัด ซึ่งเดิมเป็นลำห้วยที่มีความตื้นเขิน เก็บกักน้ำได้น้อย โดยคลองดินแต่ละช่วงจะถมดินปิดกัน ลดหล่นลงไปเรื่อยๆ กันเป็นระยะ ตามสภาพพื้นที่ ตามความเหมาะสม วางท่อลอดใต้ดิน ที่ถมกันเพื่อให้น้ำไหลลอดผ่านไปยังที่ต่ำเป็นลำดับ ทำให้เก็บกักน้ำไว้ใช้สำหรับบำรุง รักษาต้นไม้ได้ตลอดปี

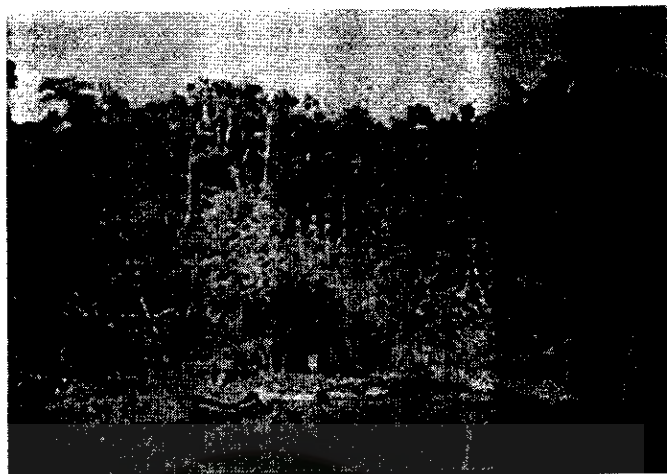

ภาพที่ 27 อ่างเก็บน้ำตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกของวัดเมื่อระดับน้ำสูงขึ้นจะลอดผ่านท่อไปทางทิศตะวันออก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 28 ท่อลอดระหว่างคันดินที่ใช้สำหรับระบายน้ำและกักน้ำไว้ในอ่างเก็บน้ำ ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกของวัด

ภาพที่ 29 อ่างเก็บน้ำมีลักษณะคล้ายร่องน้ำทอดยาว ใช้เก็บกักน้ำ
เพื่อใช้สำหรับบำรุง รักษาต้นไม้

2) การป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า การบุกรุกพื้นที่ป่าได้ดำเนินการในด้านต่างๆ
ดังนี้

2.1 การติดตั้งป้ายห้ามฆ่าสัตว์ตัดต้นไม้ ซึ่งสามารถป้องกันการบุกรุก
ทำลายป่าไม้ได้ในระดับหนึ่ง หากมีชาวบ้านเข้าไปบุกรุกในพื้นที่ป่า จะว่ากล่าวตักเตือนโดย
การบันทึกความผิดซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านเป็นพยานรับรู้ถึงความผิด โดยจะไม่ใช้มาตรการ
ทางด้านกฎหมายเข้ามาตัดสิน

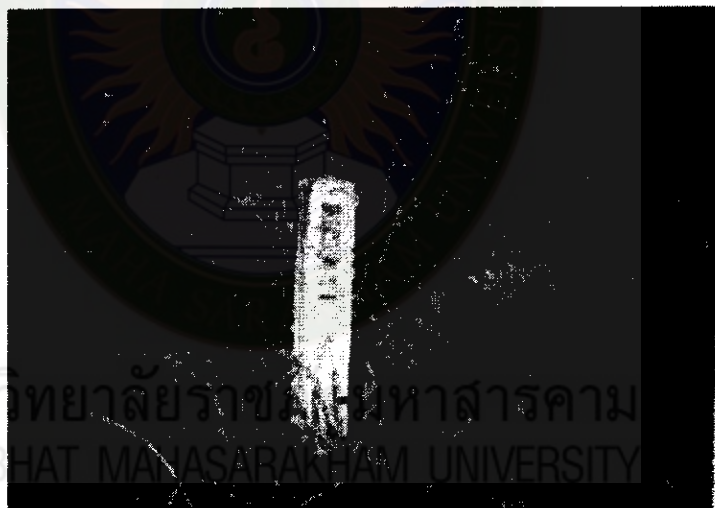
2.2 ตั้งชื่อโครงการพุทธอุทยาน เพื่อเป็นสถานที่สำหรับศึกษาธรรมชาติ
ของสภาพป่า อีกทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงและ
ประชาชนทั่วไป ได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้ รักและหวงแหนป่าไม้
และช่วยกันอนุรักษ์ และรักษาทรัพยากรตามธรรมชาติต่างๆ ให้คงอยู่ตลอดไป

2.3 จัดทำโครงการก่อสร้างแหล่งน้ำบนภูเขา เพื่อใช้เก็บกักน้ำไว้ใช้
สำหรับอุปโภค บริโภค ภายในวัด

2.4 การปลูกพืชทดแทนหรือฟื้นฟู ได้แก่ ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้พุ่ม
ไม้เลื้อย หญ้าต่างๆ เพื่อปรับแต่งหน้าดินไม่ให้ถูกกัดเซาะจากน้ำฝน

ภาพที่ 30 ป้ายแสดงถึงอาณาเขตของวัดถ้ำน้ำทิพย์ ซึ่งทางวัดใช้
ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบว่าเป็นเขตวัดห้ามฆ่าสัตว์
และตัดต้นไม้บริเวณนี้โดยเด็ดขาด

ภาพที่ 31 หลักเขตของพื้นที่วัดที่กรมป่าไม้มีเงื่อนไขไว้ว่าจะต้องจัดทำ
ป้ายแสดงถึงพื้นที่นี้เป็นเขตไว้ด้วย ข้อความ "เขตพุทธ
อุทยานวัดถ้ำน้ำทิพย์" ในภาพเป็นหลักเขตที่ 14 ซึ่งหลักเขต
นี้จะอยู่รอบวัด จำนวนทั้งสิ้น 16 หลัก

ภาพที่ 32 ดั่งเก็บน้ำฝน มีทั้งหมด จำนวน 4 ดั่ง ใช้เก็บน้ำเพื่อการ
อุปโภคบริโภคภายในวัด (แบบดั่งมีลักษณะกลมทำด้วย
คอนกรีตโดยการก่ออิฐฉาบปูน มีท่อต่อเชื่อมกันทั้ง 4 ดั่ง)

ภาพที่ 33 บริเวณโรงครัว ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตก ภายในบริเวณ
มีโรงครัว ห้องอาบน้ำ ห้องสุขาส่วน โดยรอบเต็ม
ไปด้วยต้นไม้ทั้งขนาดใหญ่และเล็ก

ภาพที่ 34 บริเวณเชื่อมต่ออาคารที่พักแม่ชี โรงครัว และศาลาการเปรียญ จะมี
การวางท่อส่งน้ำ (ท่อ พี.วี.ซี.) ใช้สำหรับส่งน้ำเพื่อใช้สำหรับอุปโภคบริโภค
และรดต้นไม้

4.2.3 การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดถ้ำน้ำทิพย์

วัดถ้ำน้ำทิพย์ มีวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจ
เกิดขึ้นในอนาคตภายในวัด และที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ และ
ธรณีสัณฐาน ดังนี้

1) ด้านการก่อสร้าง การก่อสร้างเสนาสนะของวัดถ้ำน้ำทิพย์ ได้ดำเนินการให้
กลมกลืนกับสภาพพื้นที่ โดยกำหนดให้วัดตั้งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ายอดเขา คือ ตั้งอยู่เชิงเขาพื้น
ที่ชั้นล่างซึ่งเป็นหินแข็ง ซึ่งจะไม่ให้มีการถมหรืออัดดิน ลักษณะของดินจึงยังคงอยู่ในสภาพเดิม
เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่บดบังทัศนียภาพ และคงความงดงามตามธรรมชาติของป่า

ภาพที่ 35 ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์ แม่ชีประยูร วิมานทอง
ที่ศาลาการเปรียญวัดดำน้ำทิพย์

ภาพที่ 36 โรงครัว ในภาพมองจากด้านล่างขึ้นไปโรงครัว
จะเห็นว่าต้นไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น

การวางผังสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในพื้นที่วัดได้จัดวางไว้อย่างเป็นสัดส่วน โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ตามธรรมชาติและสุขอนามัย ที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ชุมชน และการใช้ประโยชน์อื่นๆ ในพื้นที่ กล่าวคือ ได้แบ่งเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตสาธารณสงเคราะห์

2) ด้านการทดแทนหรือฟื้นฟู เพื่อเป็นการทดแทนพืชพรรณต้นไม้ ในส่วนที่ถูกทำลายไปในการสร้างเสนาสนะวัดถ้ำน้ำทิพย์ หรือด้วยเหตุอื่นๆ ได้มีมาตรการปลูกพืชพรรณต่างๆ ซดเซย มีการบำรุงรักษาโดยการใส่ปุ๋ยบำรุงดิน กำจัดวัชพืช อย่างสม่ำเสมอ และจัดให้บุคลากรของวัดได้ตรวจสอบเป็นระยะๆ หากพบว่า มีต้นไม้ที่ปลูกใหม่ หรือต้นไม้ที่มีอยู่เดิมทรุดโทรม หรือตายไป จะรีบดำเนินการบำรุงรักษาหรือปลูกใหม่ทดแทนทันที นอกจากนี้ ยังได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอ เพื่อขอความช่วยเหลือในการตรวจสอบสภาพป่าตามระยะเวลาอันควร

3) ด้านอุทกวิทยา และการระบายน้ำการก่อสร้างสิ่งต่างๆ ภายในวัดถ้ำน้ำทิพย์ ที่อาจมีผลต่อการซึมผ่านของ น้ำฝน ทำให้น้ำที่ไหลบ่าลงมาจากบนเขากระบายลงมาอย่างรวดเร็วกว่าปกตินั้น ได้มีการปลูกพืชพรรณไม้ต่างๆ คลุมดินทำให้น้ำฝนที่ตกลงมาค่อยๆ ไหลซึมซับลงไปใต้ดิน ส่วนบริเวณโดยรอบของพื้นที่วัดถ้ำน้ำทิพย์ ได้จัดทำระบายน้ำปูพื้นด้วยก้อนหิน ให้มีลักษณะลาดหลั่นเป็นชั้นบันไดลงสู่เบื้องล่าง ช่วยลดความเร็วในการไหลของน้ำ และน้ำฝนส่วนใหญ่จึงซึมซับลงใต้ดิน

4) ด้านการใช้ที่ดิน จัดให้มีบุคลากรของวัดตรวจตราดูผิวหน้าดินทั่วอาณาบริเวณวัดและบริเวณข้างเคียง โดยเฉพาะในหน้าฝนที่มีการพังทลายของดินตรงจุดใดหรือไม่ หากมีความจำเป็นต้องจัดปรับแต่งหน้าดิน หินผา เพื่อเปิดหน้าดินใช้สำหรับเป็นทางเดิน บางส่วนอาจถูกกระแทกกระเทือนเพิ่มการกัดกร่อนพังทลายของดิน จะจัดทำในลักษณะชั้นบันได ปูด้วยก้อนหิน และปลูกพืชพรรณต่างๆ ปกคลุม เพื่อลดความเร็วในการไหลของน้ำฝน นอกจากนี้ ตามทางระบายน้ำ ยังได้ปูทับด้วยก้อนหินเพื่อป้องกันการกัดเซาะของการก่อสร้างเสนาสนะของวัดถ้ำน้ำทิพย์ จะดำเนินการภายในพื้นที่ จำนวน 15 ไร่ จึงไม่มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน และแผนการใช้ที่ดินของพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ในบริเวณใกล้เคียง

5) ด้านการป้องกันไฟป่า เพื่อดำรงรักษาความสมบูรณ์ของป่าไม้ให้คงอยู่กับวัดถ้ำน้ำทิพย์ และรักษาเสนาสนะต่างๆ ได้วางมาตรการป้องกันไฟป่าอย่างรัดกุม ได้แก่ การ

จัดให้มีอุปกรณ์และเครื่องดับไฟอย่างครบถ้วน การปลุกต้นไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย และหญ้าต่างๆ บริเวณทางเดินที่เชื่อมต่อระหว่างอาคารที่มีความลาดเอียง

ภาพที่ 37 ถังสะพายหลังพร้อมสายและหัวฉีดดับไฟป่า

ภาพที่ 38 อุปกรณ์ฉีดน้ำเพื่อใช้ดับไฟป่าและเครื่องสำหรับบดกิ่งใบไม้เพื่อใช้สำหรับมักเป็นปุ๋ยใช้บำรุงรักษาต้นไม้ของในวัด

6) ด้านการกำจัดสิ่งปฏิกูลและกากของเสีย วัดถ้ำน้ำทิพย์ ได้จัดการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล มีแผนงานร่วมกับเทศบาลตำบลท่าคันโท เพื่อขอความร่วมมือในการตรวจสอบระบบการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้ง ยังจัดที่รองรับขยะและเตาเผาขยะ สำหรับสิ่งปฏิกูลและน้ำทิ้ง ได้จัดให้มีห้องอาบน้ำ ห้องสุขาที่ถูกลักษณะ มีบ่อเกรอะบ่อซึมและบ่อพักน้ำทิ้ง เมื่อสิ่งปฏิกูลและน้ำเสียเต็ม จะจัดจ้างเอกชนสูบน้ำออกแล้วนำไปกำจัดต่อไป

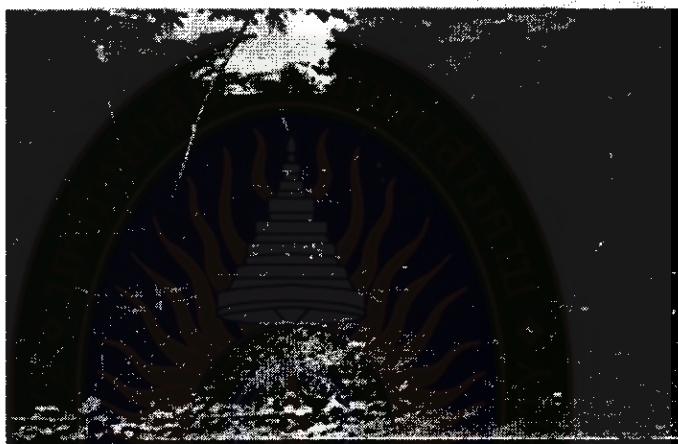
7) ด้านการใช้น้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค วัดถ้ำน้ำทิพย์ จะสูบน้ำจากห้วยห้วยยาง ซึ่งอยู่ห่างจากวัดประมาณ 150 เมตร ลำเลียงตามท่อไปใช้ภายในวัดและมีถังเก็บน้ำฝนเพื่อเก็บกักน้ำอย่างเพียงพอแก่การใช้น้ำ สำหรับการอุปโภค บริโภคตลอดปี ดังนั้นจึงได้จัดทำแผนการตรวจสอบปริมาณและคุณภาพน้ำในห้วยห้วยยาง ซึ่งได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของการประปาส่วนภูมิภาค เพื่อขอความช่วยเหลือในการตรวจสอบคุณภาพน้ำตามระยะเวลาอันควร

8) ด้านการตรวจสอบการใช้ประโยชน์พื้นที่ใกล้เคียง วัดถ้ำน้ำทิพย์ ได้จัดทำแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอเพื่อเฝ้าระวัง และตรวจสอบไม่ให้ มีการบุกรุก ทำลายหรือการใช้ประโยชน์ให้เป็นตามข้อกำหนดในการใช้พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์บริเวณใกล้เคียงกับวัดเป็นระยะๆ

4.2.4 การประสานงานกับภาครัฐ ภาคประชาชน และการประชาสัมพันธ์

เมื่อปี พ.ศ. 2543 พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร เริ่มต้นโครงการปลูกต้นไม้ตามพระราชดำริโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาล ที่ 9 ด้วยการเดินทาง โดยรถยนต์ของชาวบ้านไปที่ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ที่ 1 ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ไม่ได้รับต้นไม้เลย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์เพาะชำกล้าไม้เกรงว่าพระสงฆ์จะดูแลต้นไม้ไม่ได้ตามหลักวิชาการจะสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ ต้องเดินทางกลับโดยไม่มีกล้าไม้แม้แต่ต้นเดียว หลังจากนั้นเป็นต้นมา พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร จึงได้เริ่มเรียนรู้สังเกตด้วยตนเอง ลงมือทำลองผิดลองถูกอยู่ระยะหนึ่งจนสามารถเพาะชำกล้าไม้จำนวนมากบริเวณเรือนเพาะชำทางทิศเหนือ ปัจจุบันมีกล้าไม้ไม่น้อยกว่าหนึ่งแสนต้นต่อการเพาะชำแต่ละรุ่น จ้างคนงานดูแลรักษาจนกล้าไม้แข็งแรง จึงนำไปปลูกทดแทน ปลูกเสริม ปลูกบริเวณใหม่ที่ทำการปรับแต่งพื้นที่ไว้แล้ว เช่น ที่ราบกว้างบนยอดภูค่าแคน พื้นที่รอบนอกเขตวัด (นอกเหนือจากพื้นที่ 15 ไร่)

การปรับปรุงพื้นที่ ชุดตอถางป่าเพื่อให้สภาพเหมาะกับการปลูกต้นไม้บริเวณที่ยังไม่มี ต้นไม้ การปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ถูกตัดหรือถูกไฟป่าเผา พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร ทำการเพาะชำกล้าไม้ในเรือนเพาะชำบริเวณปากทางเข้าวัดถ้ำน้ำทิพย์ ครอบละประมาณ 100,000 ต้น เมื่อกกล้าไม้แข็งแรงจึงนำมาปลูกทดแทน ดูแลรักษาอย่างดีด้วยระบบการจัดการน้ำแบบฝายกันและทดน้ำ (Check Dam) ซึ่งเป็นวิธีการกั้นน้ำไว้ให้อยู่ตามบริเวณที่ปลูก ต้นไม้ ทำให้ดินบริเวณฝายชุ่มชื้นอยู่ตลอดปี ต้นไม้เจริญเติบโตตามระยะเวลาที่เหมาะสม

ภาพที่ 39 โรงเรือนเพาะชำต้นไม้ ความจุกล้าไม้ ครอบละประมาณ 100,000 ต้น

ภาพที่ 40 คันดินกั้นน้ำ (Check Dam) ขนาดใหญ่จำนวน 4 อ่างตั้งอยู่รอบวัด ใช้เก็บกักน้ำ มีลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ทอดต่อกันเป็นช่วง ๆ มีระดับความสูงต่ำ ตามลักษณะของพื้นที่

ภาพที่ 41 ฝ่ายชะลอการไหลของน้ำ (Check Dam) แบบคอนกรีตเสริมเหล็ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHARU UNIVERSITY

ภาพที่ 42 ปากฝายที่ระบายน้ำออกสู่อ่างเก็บน้ำที่ใช้สำหรับเก็บกักน้ำ
ตั้งอยู่ใน บริเวณทิศใต้ของวัดถ้ำน้ำทิพย์

การปลูกต้นไม้เสริมต้นไม้ที่มีอยู่เดิม โดยที่มีราษฎรบ้านนามูลและบ้านดุนสาด อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น บางส่วนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงบริเวณนั้นได้มาช่วยเหลือน้ำ เป็นบางครั้งบางคราว ตามจิตศรัทธาหรือตามโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา วันสำคัญทางศาสนาอื่นๆ มีราษฎรมาทำบุญประกอบกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกับพระอาจารย์ นิรันดร คุณธโร เป็นกำลังสำคัญในการทำให้สภาพป่าในบริเวณนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ภายในระยะเวลาประมาณ 3-5 ปี

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของผู้เฒ่าตามธรรมชาติ เช่น อดีตกำนัน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ช่างราชการบ้านนาญ เป็นต้น เมื่อมีการจับกุมผู้ลักลอบตัดไม้บนภูคำแคน ลักลอบล่าสัตว์ ต้องอาศัยผู้นำตามธรรมชาติเท่าที่จะตามหาพบได้ในขณะเกิดเหตุไปช่วยกันตักเตือนห้ามปรามแกมบังคับเล็กน้อย และให้ผู้กระทำผิดรับฟังคำสั่งสอนของพระอาจารย์นิรันดร รับฟังข้อหาความผิด แจ้งผู้กระทำผิดว่าจะนำส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจหากกระทำผิดซ้ำสอง โดยการกระทำผิดครั้งแรกจะให้สัญญาไว้ต่อหน้าพยานบุคคลเท่านั้น

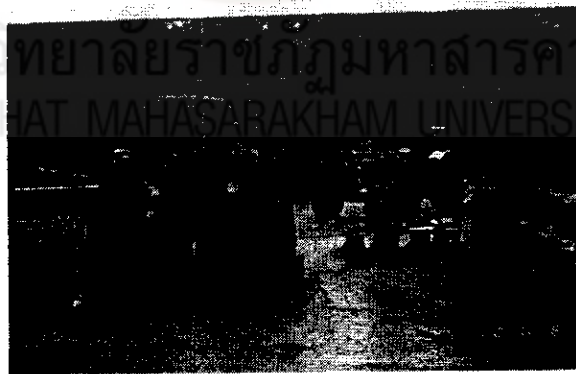
การดำเนินการในด้านการขอความร่วมมือจากประชาชน มีการปลูกป่าไม้นอกเขตพื้นที่ขออนุญาต เนื่องจากสภาพความเป็นจริงกับเอกสารที่ทางราชการออกให้แสดงขอบเขตเป็นแนวเส้นตรงจากหลักเขตแต่ละหลักซึ่งในทางปฏิบัติทำไม่ได้เพราะพื้นที่เป็นภูเขาเป็นเชิงเขา ลำห้วย ทำให้ขยับขยายพื้นที่ออกไปตามสภาพพื้นที่ นอกจากนี้พระอาจารย์นิรันดรฯ ยังต้องใช้จ่าย (เงิน) ที่ญาติโยมได้บริจาคทำบุญรวบรวมไปซื้อสิทธิครอบครองที่ดินบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้ได้พื้นที่ขนาดใหญ่ต่อเนื่องกันจนสามารถทำประโยชน์ได้ตามเป้าหมายที่พระอาจารย์นิรันดรตั้งไว้ ทั้งนี้ การซื้อสิทธิครอบครองที่ดินไม่ได้เป็นไปตามกฎหมายที่ดินเพราะเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติไม่มีผู้ใดได้รับเอกสารสิทธิ์ แต่เป็นการซื้อสิทธิกันตามประเพณีปฏิบัติกันมา เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง พระอาจารย์นิรันดรใช้เป็นกลวิธีอันหนึ่งในการขยายผลการปลูกป่าไม้ให้กว้างขวางออกไปเรื่อยๆ เป็นการกระทำแบบอย่างที่ดีให้ประชาชนเห็น แล้วประชาชนก็จะได้พบเห็นการปฏิบัติงาน ผลงานที่เกิดขึ้นหรืออาจจะมีการบอกเล่าต่อไปจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง การขอความร่วมมือประชาชนที่อยู่อาศัยใกล้วัดอาสาฬหาระวัง ไฟป่า

การจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชน พระอาจารย์นิรันดรฯ จาริกมาเมื่อ พ.ศ. 2533 มีพระสงฆ์ 4 รูป แม่ชีประยูร วิมานทอง มาพำนักปี 2534-2535 มีโยมอุปัฏฐาก จำนวน 9 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายวิชัย ใจบุญ	บ้านนามูล
2. นายจรัส เหล่าถาวร	บ้านนามูล
3. นายเจริญ เหล่าถาวร	บ้านนามูล
4. นายจรัญ เหล่าถาวร	บ้านนามูล (เกษตรกรดีเด่น)
5. นายสงวน เหล่าถาวร	บ้านนามูล
6. นายวรรณ เหล่าถาวร	บ้านนามูล
7. นายแก่น (ไม่ทราบนามสกุล)	บ้านนามูล
8. นายสมปอง มั่นคง	บ้านนามูล
9. นางนันทน์ (ไม่ทราบนามสกุล)	

การดำเนินการอื่น ๆ พื้นที่ด้านหน้าวัดถ้ำน้ำทิพย์ส่วนหนึ่งเป็นเรือนเพาะชำกล้าไม้ เพาะครั้งละประมาณ 100,000 ต้น เพาะกล้าไม้จำพวกมะม่วงป่า ยางนา กะบก เมื่อกกล้า ไม้โตและแข็งแรงก็ใช้รถบรรทุกแบบแทรกเตอร์พ่วงท้ายขนขึ้นไปปลูกบนเขา

วัดถ้ำน้ำทิพย์มีเครื่องจักรเพื่อใช้ในกิจกรรมการปลูกป่าและกำจัดวัชพืช เช่น รถไถ นาแทรกเตอร์ รถบรรทุก รถกระบะ รถแบคโค เป็นต้น จนผู้พบเห็นสงสัยว่าทางวัดเอาเงินมาจากไหนทั้งที่ไม่มีกฐินผ้าป่ามาทอดถวาย พระอาจารย์วันนทร์ อธิบายว่า เครื่องจักรได้มาจากปัจจัยบริจาคโดยผู้มีจิตศรัทธาและลูกศิษย์จากวัดเดิม ชื่อเครื่องจักรและรถยนต์มือสอง เหตุผลการซื้อเครื่องจักรมาใช้เองเพราะการว่าจ้างรถไถนาและเครื่องจักรต้องรอหลังจาก เกษตรกรทำไร่ทำนาเสร็จตามฤดูกาลทำให้ไม่ทันฤดูฝนและคิดค่าใช้จ่ายรวมแล้วประหยัดกว่า การว่าจ้างโดยตรง ปัจจัย (เงิน) ส่วนที่เหลือสามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นได้อีก

ภาพที่ 43 รถแทรกเตอร์ จำนวน 2 คัน ซึ่งได้รับการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาใช้สำหรับเกรดและบดอัดดินที่ใช้สำหรับการปลูกต้นไม้

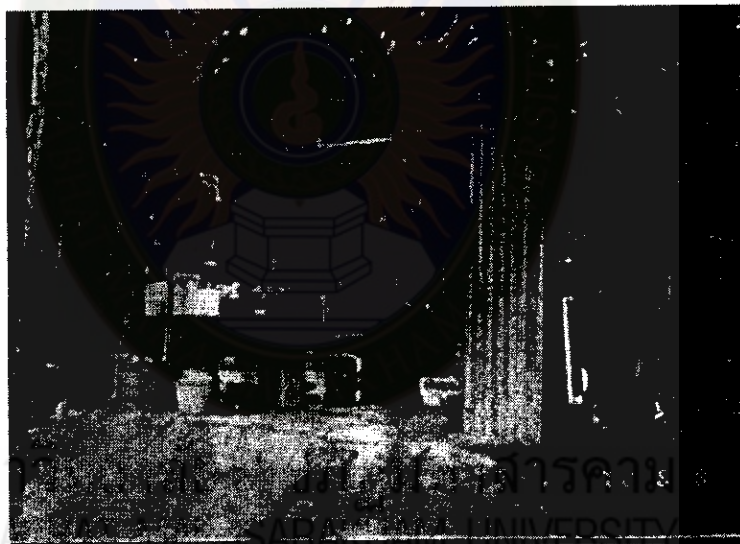
ภาพที่ 44 รถยนต์บรรทุก 6 ล้อ และรถยนต์ปิคอัพ ได้รับการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา ใช้สำหรับบรรทุกพันธุ์กล้าไม้ น้ำ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปลูกต้นไม้ขึ้นเนินเขาและบริเวณโดยรอบภายในวัด

ภาพที่ 45 รถขุดดินตีนตะขาบ ขนาดใหญ่และเล็ก ได้รับการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา ใช้สำหรับขุดดิน พรวนดิน ฯลฯ

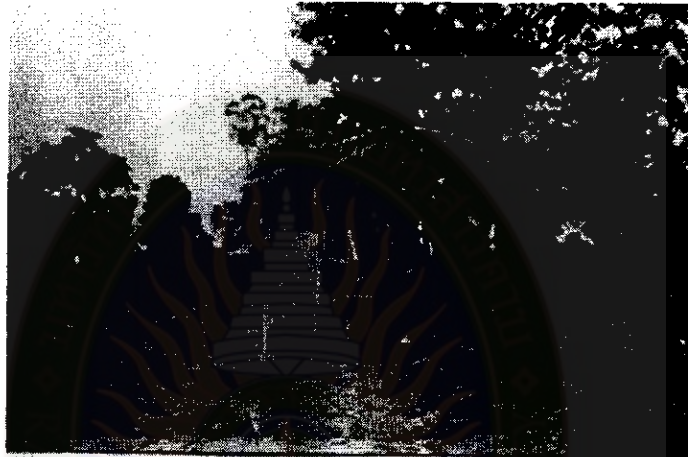

ภาพที่ 46 หัวสูบน้ำใช้งานเมื่อเกิดน้ำท่วม บริเวณศาลาและที่ลุ่มน้ำข้าง

ภาพที่ 47 ห้องเก็บเครื่องมือ และอุปกรณ์ของเครื่องจักร เครื่องยนต์ ฯลฯ
ของวัดถ้ำน้ำทิพย์

ในช่วงที่เศรษฐกิจไม่ดีไม่มีทุนจึงคิดถึงธุรกิจ พระอาจารย์นิรันดร คุณธโร จึงเริ่มปลูกพืชกินได้ เช่น พักทอง แตงโม พริก ใช้พื้นที่ประมาณ 50-60 ไร่ (พื้นที่นอกโครงการจำนวน 2,300 ไร่) โดยเฉพาะช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2544 ปลูกพริกบริเวณไหล่เขา ระยะปลูกที่เกิดปัญหาใช้กล้าต้นพริกจำนวนมาก แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการเรียนรู้จากสิ่งที่พบเห็น ปรับปรุงจนได้รับผลสำเร็จในที่สุด

ภาพที่ 48 แปลงปลูกพักทอง แตงโม พริก ฯลฯ บริเวณพื้นที่ภูคำแคน

ภาพที่ 49 ทำการปลูกต้นยางสลับ กับการปลูกพักทอง แตงโม พริก ฯลฯ

4.3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการจัดการป่าไม้

4.3.1 ปัญหาอุปสรรคในการดูแลรักษาป่าไม้ มีดังนี้

1) ด้านสภาพทางธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ไหล่เขาเกิดไฟป่าบ่อยที่สุด เพราะการดูแลพื้นที่ไหล่เขามีความลาดเอียงมาก รถยนต์ไม่สามารถดำเนินการไถหญ้าแห้ง ใบไม้แห้ง ต้องใช้แรงงานคนจำนวนมากแต่ทางวัดถ้ำน้ำทิพย์ มีข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่ายจ้างแรงงานคนจำนวนมาก นอกจากนั้นยังพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทราย เมื่อไม่มีต้นไม้ดินพังทลายเป็นประจำทุกวัน

2) ด้านกฎหมาย ได้แก่ ปัญหาอุปสรรค คือการให้สัมปทานป่าไม้ของทางราชการไม่เคร่งครัดกับผู้ดำเนินการตัดไม้ ไม่คัดเลือกตัดไม้ขนาดใหญ่เท่านั้น ทำให้ต้นไม้โตไม่ทันจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว

3) ด้านชาวบ้าน ได้แก่ ปัญหาอุปสรรคในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ได้แก่ ชาวบ้านไม่พอใจพระสงฆ์จึงแกล้งมาแอบจุดไฟเผาป่า และอุบัติเหตุจากการเผาไร่ของชาวบ้านใกล้เคียงพื้นที่วัดลมหัดมาสะเกิดไฟอาจจะไปตกในพื้นที่ป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ นอกจากนั้นยังพบว่าการล่าสัตว์แล้วคนเหล่านั้น ก็อาจจะจุดไฟทำอาหารในป่าไม้ระมัดระวังทำให้เกิดไฟไหม้ป่า โดยเฉพาะในฤดูแล้งบางคนอาจเจตนาจุดไฟเผาหญ้าที่ขึ้นรกในป่าลุกลามเกิดเป็นไฟป่า

4.3.2 ปัญหาอุปสรรคในการประสานงานกับภาครัฐ ภาคประชาชนและการประชาสัมพันธ์ มีดังนี้

1) ด้านภาครัฐหรือภาครัฐ ประกอบด้วย

1.1) ทางราชการละเลยการให้บริการตามหน้าที่ เพราะระยะทางไกลมาก การเดินทางไม่สะดวก หากจะใช้บริการจากหน่วยงาน ใกล้เคียง เช่น สถานีอนามัย พื้นที่อำเภอกระนวนจะมาให้บริการไม่ได้เพราะเป็นพื้นที่ต่างจังหวัดนอกเขตบริการ เป็นต้น

1.2) ภาคราชการขาดการอบรม เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ราษฎรที่ลักลอบทำลายป่าในพื้นที่วัด ไม่มีมาตรการทางกฎหมาย จึงไม่ค่อยได้ผล มีผู้ลักลอบตัดไม้ เผาป่าล่าสัตว์ ไม่เกิดความเกรงกลัว

1.3) การให้สัมปทาน แล้วยังมีราษฎรใช้เลื่อยยนต์เป็นเครื่องมือตัดไม้ เจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึงเนื่องจากระยะทางจากจังหวัดกาฬสินธุ์ มาถึงอำเภอท่าคันโทประมาณ

70 กม. การเดินทางของเจ้าหน้าที่เส้นทางสะดวกต้องผ่านตำบลนามูล อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ข้ามสะพานลำห้วยสายบาตรถึงวัดถ้ำน้ำทิพย์

1.4) ภาคราชการไม่ได้ให้ความร่วมในการสนับสนุนและส่งเสริมการปลูกป่า เช่น พันธุ์กล้าไม้ที่ทางวัดร้องขอ ส่วนใหญ่จะได้ไม่ตรงตามความต้องการทางวัดในการปลูก จึงต้องพึ่งตนเอง ด้วยการเพาะกล้าไม้ที่ต้องการเองอยู่เสมอๆ

1.5) พื้นที่วัดเป็นเขตอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่พื้นที่อยู่ใกล้อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น มากกว่า เป็นปัญหาของวัดถ้ำน้ำทิพย์ไม่เคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าคันโท แต่ทางวัดก็ยังชำระภาษีบำรุงท้องที่ตามกฎหมายกำหนดและตามที่ได้รับแจ้งจากทางราชการเป็นประจำทุกปี

1.6) ตามเอกสารทางราชการพื้นที่บริเวณนี้จำนวนครัวเรือนมีน้อย ไม่เพียงพอกับหลักเกณฑ์ตั้งหมู่บ้าน

2) ด้านประชาชน ประกอบด้วย

2.1) เมื่อปี พ.ศ. 2534 พระอาจารย์นิรันดรเริ่มต้นโครงการปลูกต้นไม้ตามพระราชดำริโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ด้วยการเดินทางโดยรถยนต์ของชาวบ้านไปที่ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ที่ 1 ตำบลภูทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ไม่ได้รับต้นไม้เลยเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์เพาะชำกล้าไม้ เกรงว่าพระสงฆ์จะดูแลต้นไม้ไม่ได้ตามหลักวิชาการจะสิ้นเปลืองงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ ต้องเดินทางกลับโดยไม่มีกล้าไม้แม้แต่ต้นเดียว

2.2) พื้นที่ตรงข้ามวัดโดยรอบคนละฟากถนนทางเข้าวัด (ถนน ร.พ.ช.) เป็นพื้นที่ สปก. จัดสรรให้ประชาชนทำกิน

2.3) ประชาชนในพื้นที่ (บ้านนามูล อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น) ส่วนมากเป็นคนต่างถิ่นไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงขาดวัฒนธรรมการเชื่อฟังคนที่มีอายุหรืออาวุโสมากกว่าผู้นำชุมชนปกครองลำบาก ประชาชนไม่มีความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น

2.4) ในช่วงที่พระอาจารย์นิรันดรฯ มาพำนัก เป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับโครงการ คจก. กรมการศาสนา จะให้พระสงฆ์ที่ไม่มีกิจกรรมเป็นรูปธรรมตามระเบียบกรมการศาสนาจะต้องออกจากป่า (กรณีเดียวกันกับพระประจักษ์บุกรุกป่า) แต่ป่าวัดถ้ำน้ำทิพย์ มีความเป็นวัดและเป็นกิจกรรมการฟื้นฟูสภาพป่าจึงสามารถดำเนินการต่อไปได้

2.6) ที่ดิน สปก. ที่ใกล้เคียงวัด เป็นที่ดินทำกินของชาวบ้านนามูล อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในอดีตเคยมีความขัดแย้งจากการที่รัฐบาลจะจัดสรรที่ดินบริเวณนี้ให้ประชาชนเขตพื้นที่บ้านนาคำน้อย อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่บุกรุกพื้นที่ป่าบนเขาให้มาทำกินแทนชาวบ้านนามูล แต่ยังคงดำเนินการไม่เสร็จมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ชาวบ้านนาคำน้อยที่ลงมาจากที่ดินทำกินเดิมแล้ว จึงไม่มีที่ดินทำกินกลายเป็นการล้มเลิกโครงการชาวบ้านนาคำน้อย ไม่พอใจเกิดการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงถึงขั้นเผาสวนป่า ยุคาลิปตัสที่บ้านนาคำน้อย

3) ด้านการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

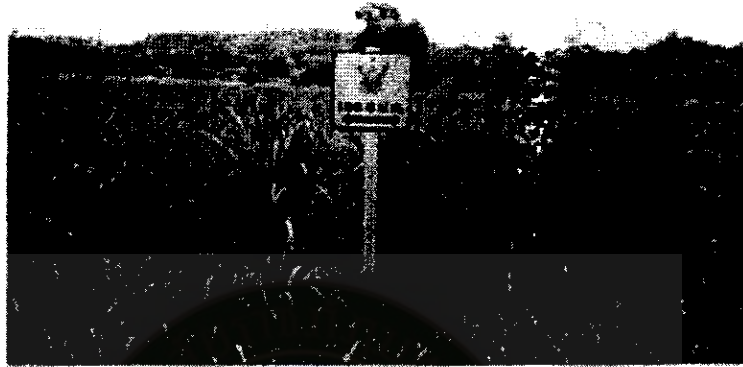
3.1) การติดต่อสื่อสารทางไปรษณีย์หากระบุที่อยู่วัดถ้ำน้ำทิพย์ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จดหมายถึงล่าช้าล่วงเลยเวลานัดหมายบ่อยครั้ง แก้ไขโดยการระบุที่อยู่วัดถ้ำน้ำทิพย์ บ้านนามูล ตำบลนามูล อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

3.2) ในวันสำคัญทางศาสนาไม่มีชาวบ้านมาทำกิจกรรมทางศาสนาที่วัดถ้ำน้ำทิพย์ ซึ่งน่าจะมีสาเหตุจากการที่วัดถ้ำน้ำทิพย์ไม่ได้สร้างเจดีย์ ชุ่มประดู อุโบสถ ให้เป็นที่สวยงามหรือจารึกชื่อผู้บริจาค จึงทำให้ประชาชนคนไทยไม่เกิดศรัทธาในวัดเพราะมีค่านิยมในถาวรวัตถุที่ใหญ่โต และสวยงาม

3.3) ประชาชนขาดจิตสำนึกในการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก จึงต้องสร้างจิตสำนึกหรือการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักในธรรมชาติและมองเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติให้มากกว่าทุกวันนี้

ภาพที่ 50 ป้ายโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ เมื่อปี พ.ศ. 2534 ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัด ซึ่งส่วนใหญ่จะปลูกต้นสะเดา

ภาพที่ 51 พื้นที่ของ ส.ป.ก. ซึ่งรัฐบาลจัดสรรให้ประชาชนเข้าไปทำกิน

ภาพที่ 52 พื้นที่ทำกินของราษฎรบ้านนาตุน อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นพื้นที่ ส.ป.ก. ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกพริก (ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัด)

4.3.3 ปัญหาอุปสรรคในการขอความร่วมมือจากประชาชน

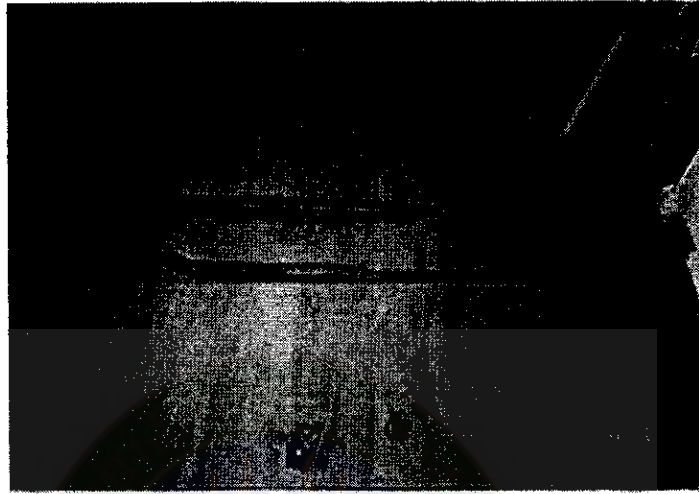
1) การจัดกิจกรรมร่วมกับประชาชน ไม่ได้รับการสนับสนุนเนื่องจากมีลักษณะเป็น วัดป่าและอยู่ห่างไกลประชาชน ไม่ได้ได้รับความนิยมนัดงานบุญประเพณีเพราะไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีโรงทานขนาดใหญ่ ศาลาการเปรียญขนาดเล็ก

2) การบริหารเงินของวัดยังไม่มีคณะกรรมการวัดตามระเบียบกรมการศาสนา ปัจจุบันใช้หลักความเชื่อถือศรัทธาของผู้บริจาคที่มีต่อพระอาจารย์นิรันดร์ คุณธโร แต่ก็ยังไม่เป็นที่แน่ใจของประชาชนบางส่วน ความร่วมมือจากประชาชนจึงมีน้อยเพราะไม่มีโอกาสได้มากราบนมัสการด้วยตนเอง เพราะการเดินทางมาไม่สะดวกเท่าการไปวัดภายในหมู่บ้าน

4.3.4 ปัญหาอุปสรรคอื่นๆ

1) วิธีการลบลอบล่าสัตว์ ด้วยเครื่องมืออุปกรณ์ที่ชาวบ้านคิดประดิษฐ์ขึ้นเอง ประกอบด้วย ปืนที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เพื่อการนี้โดยเฉพาะหลักการทำงาน คือ ใช้เชือกดึงรั้งและปล่อยให้ปืนลั่นไกยิงกระสุนออกไปถูกตัวสัตว์ที่เดินผ่านหน้าบริเวณปลายลำกล้องปืนชนิดปืนยาว พระอาจารย์นิรันดร์ฯ ยึดมาไว้ที่วัดถ้ำน้ำทิพย์ 2 กระบอก หากเจ้าของมาขอรับคืนเมื่อใดก็จะอบรมสังฆอน ส่วนใหญ่จะใช้ดักยิงหมูป่า

2) ขาดงบประมาณในการบำรุง รักษาต้นไม้ เพราะเนื่องจากต้นไม้ที่ปลูกแต่ละต้นจะโตได้นั้น ต้องใช้ปุ๋ย ใช้คนงานในการกำจัดวัชพืช ฯลฯ ซึ่งต้องใช้เงินและเวลาในการดูแล ทำนุ บำรุง ให้ได้อาหารและน้ำอย่างครบถ้วน จึงจะทำให้ต้นไม้ต้นนั้นเติบโตและมีความเจริญงอกงามได้ พระอาจารย์นิรันดร์ฯ เปรียบให้ฟังว่าการปลูกต้นไม้เสมือนการดูแลลูก ซึ่งกว่าลูกจะโตและช่วยเหลือตัวเองได้นั้น พ่อ แม่ และญาติพี่น้อง ต้องให้เวลาและต้องเลี้ยงดูให้ได้กินดี อยู่ดี มีการศึกษาที่ดี มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ จึงจะทำให้ลูกพร้อมที่จะมีชีวิตรอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

ภาพที่ 53 อาวุธที่ชาวบ้านใช้ดักยิงหมาป่าหรือสัตว์ป่าอื่นๆ ภายในเขตวัดซึ่งทางวัดยึดของกลางไว้ (อาวุธในภาพนี้ เรียกว่า "ห้างยนต์" เป็นกับดักใช้สำหรับยิงสัตว์ป่า)

4.3.5 แนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าไม้

1) การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าตามแนวทางของพระอาจารย์นรินทร์ฯ ได้แก่ การขอรับรองชาวบ้านด้วยวาจา การใช้ผู้นำตามธรรมชาติหรือปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับความเชื่อถือมาให้การอบรมสั่งสอนผู้กระทำผิดลักลอบตัดไม้ เผาป่า ล่าสัตว์ มาตรการขั้นสุดท้าย หากผู้กระทำผิดเป็นบุคคลเดิมบ่อยครั้งแล้วจึงจะใช้วิธีการแจ้งเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มาดำเนินการตามกฎหมาย เป็นต้น

2) จ้างคนงานปลุกต้นไม้หรือพืชผักกินได้ โดยใช้เงินบริจาคของโยม อุปัฏฐาก (อุปัฏฐาก เป็นคำภาษาบาลี หมายถึง ผู้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุ) เป็นการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้มีจิตศรัทธามาช่วยงานปลุกต้นไม้โดยมิได้หวังค่าตอบแทน แต่พระอาจารย์นรินทร์ คุณธโร เห็นว่าการเดินทางมาช่วยงานปลุกต้นไม้หรือพืชผักกินได้ต้องใช้รถยนต์เป็นพาหนะจึงได้จัดแบ่งเงินบริจาคบางส่วนเป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นการสนับสนุนเล็กน้อยให้เกิดขวัญกำลังใจในความเสียสละแรงกายแรงใจของผู้มีจิตศรัทธา

3) วัดถ้ำน้ำทิพย์ไม่มีไฟฟ้า ใช้เครื่องยนต์ปั่นให้กระแสไฟฟ้ากรณีจำเป็นต้องใช้ไฟฟ้าในกิจกรรมของวัดบางเวลาที่อาจปฏิบัติล่วงเลยถึงเวลากลางคืน สามารถแก้ไขปัญหานี้เฉพาะหน้าได้ระยะเวลาสั้น ๆ เนื่องจากเครื่องยนต์ต้องเติมน้ำมัน บางครั้งก็มีข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องประหยัดไว้ใช้จ่ายอย่างอื่นที่จำเป็นกว่า เช่น น้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเติมรถยนต์บรรทุกพื่นรูกล้อไม่ขึ้นไปปลุกบนยอดดงค่าแค้น เป็นต้น แต่โดยทั่วไปก็สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดีเมื่อมีกิจกรรมแต่ละครั้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY